

Viggo Hørups grundlovstale

Taler

Viggo Hørup
Redaktør af Politiken

Dato

5. juni 1897

Efterhaanden bliver vor danske Grundlovsdag en meget stor Mærkværdighed. Mage til Helligdag finder man ikke, fordi man leder efter den. Det Kuriøse er ikke, at vi har en Grundlovsdag uden at have en Grundlov, det er hændt for i Verden og hænder igen, hver Gang et Folk har en Grundlov og mister den. Heller ikke er det sært, at den af dede Grundlovs Fødselsdag vedbliver at være en Mærkedag og en Samlingsdag i Nationen. Tværtimod, dersom Grundlovsdagen Aar efter Aar benyttedes til at samle et stort Reservefond af Bitterhed og Vrede, over at der ingen Grundlov længer er i Landet, og saaledes blev det fri danske Folks store aarlige Agitationsdag, vilde man i Nationernes Historie finde mangen en Dag, der kunde sættes ved Siden af vor Grundlovsdag, og man vilde ogsaa finde et og andet troligt opsamlet Reservefond, som en Dag lod sig realisere til Fordel for Tanken om at faa en Grundlov igen.

Det for Danmark Ejendommelige er, at den hedengangne Grundlov ikke fejres ved et Gravøl og med mange kraftige Løftets Bægre, men derimod som en almindelig rar Geburtsdag, hvor hele familien gør sig Umage for at være endnu en Grad elskeligere og barnligere end til daglig Brug. Vi helligholder den døde Grundlov paa samme Maade som den levende, i nogenlunde lignende Sindsstemning og uden nogen udpræget Fornemmelse af Forskellen. Den eneste Mislyd, der lejlighedsvis skæmmer Dagen, kommer fra en eller anden Krakiler, der har sin Morskab af at bryde Festens Velvære ved et skurrende Ugleskrig om, at Barnet er dødt. Den Slags Morskab fornærmer os, som alt, hvad der er upassende, fornærmer os, og vi enes gærne om at drive en saadan Loke ud af Gildet, ligesom vore gamle Guder drev deres gamle Loke ud af Gæsteriet hos Ægir.

Naar vi undtager Politiken, som altid skal spille Hejgut med det, der stemmer andre Mennesker til Alvor og Enfold, og den Snes Tusind, der har vænnet sig til at finde Behag i denne Tone, lader den øvrige Nation sig med Hensyn til

Grundloven dele i to store Grupper.

Den ene Afdeling siger: «Ja, ganske vist var det slemt at det blev Provisoriet, der vandt. Det kan jo nok paa en Maade siges, at det nu er forbi og at Grundloven er væk, men hvorfor skal man altid sige det? Hvem kan have Glæde af at høre det, og hvad Gavn skal det gøre? Vi faar dog ingen Grundlov, fordi vi en Gang om Aaret taler om, at vi ingen har. Og det er da ogsaa en stor Overdrivelse, at der ingen Lykke skulde være ved at arbejde for Frihed og Fremskridt, fordi det ikke netop kan paastaas, at vi har en bestemt Ret eller en skreven Lov at arbejde under. Der kan ske meget godt selv i en Tilstand som den, vi lever i; naar vi ærligt og alvorligt løfter i Flok, kan der endnu komme baade gode Love ud af det og nye Skatter og nogle velsignelsesrige Reforme til Bedste for de Smaa i Samfundet og for de Næringsveje, der er betrængte. Og mens Tiden gaar, maaske allersnarest jo stilsfærdigere og fredsommeligere den gaar, kan den Dag modnes, da vi uventet har vor Grundlov igen, uden at Nogen ret kan sige, hvordan det gik til, fordi det var den stille Magt, der drev den frem.»

For saa vidt er det holdbar Tale, som der ingen Frist er for dette Haab. Det er ikke som med andre Markens Frugter, der har deres visse Spiretid og om hvilke en Agrar med nogen Sikkerhed kan sige, at naar der ikke er kommet noget op i Maj, saa er der ikke andet for end at pløje det Stykke om og prøve med Kartofler. Vore Landsmænd af 1ste Ardeling har en evig Vaar; viser der sig ikke hverken Forfatning eller Reforme i Aar, saa sætter de deres Lid til næste Aar; gaar der ti Aar, inden der kommer Grøde i Jorden, lægger de ti Aar til. Nogen egenlig Skuffelse kan de umulig komme til at opleve, deres Levedage rækker ikke saa langt, at Skuffelsen naar dem.

Ellers kunde man nok indvende, at hvad vi hidtil har set af Reforme ikke just taler for, at Tilstanden stærkt egner sig for Dyrkning af disse Urter. De nylig overstandne Konflikter og deres Udgang synes heller ikke at varsle kraftigt om, at det er en Forfatning, der er i Opmarch, hvis man nogensinde har set en Forfatning, der er blevet borte, komme igen, uden at der var Nogen, der hentede den.

Men slige Skrupler gør intet Indtryk paa disse Taalmodige, fordi Hemmeligheden i deres Taalmod ligger i, at de hygger sig overmaade vel, hvor de er, og i Virkeligheden aldrig har haft noget stærkere Begreb om en Grundlov end det spagfærdige, der lader sig forene med en forundret Følelse af Velbehag

ved at opdage, at det ikke er værre at miste sin Grundlov, ja at det næsten gaar ligesaa godt, for ikke at sige bedre, uden en Grundlov, end naar man har en, der med meget Vrøvl og Besvær skal holdes paa og forsvares.

Det er derfor ganske urimeligt at vente nogen større Iver for Forfatningen af dem, end af Geburtsdagsgæsterne i den anden Afdeling, som slet ingen Anledning har til at være ivrige. Den anden Afdeling er nemlig de, som holder paa, at det ikke er andet end ondskabsfuld og letsindig Snak, at vi ingen Forfatning har. Vi har Forfatningen af 1866, som vi hele Tiden har haft; den har været sat ud af Kraft en halv Snes Aar, men nu er den sat ind igen og lige saa kraftig, som den var før.

Hvordan det er gaaet til er ikke saa lidt gaadefuldt. Nogle paastaar, at det er Forliget, der har gjort det af med Provisoriet, Andre synes at mene, at Forfatningen kom tilbage, da der blev vedtaget en Finanslov; men i hvert Fald er de enige om, at der nu er Forfatning igen og følgelig samme Grund til at lade Forfatningen leve, som der var for Provisoriet.

Ogsaa denne Teori har sin svage Side. I den ny grundlovsmæssige Tilstand, der begyndte, da vi forlod Statsraadet og atter tog fat paa at vedtage Finansloven i Rigsdagen, har vi haft to Ministerier, der som Ministerier i en grundlovsmæssig Tilstand maa antages begge at være grundlovsmæssige og som ganske sikkert begge er akkurat lige grundlovsmæssige. Vi har spurgt dem, hvad de mente om provisoriske Finanslove og om de var til Sinds strængt at entholde sig fra dette Middel til Grundlovens Bevarelse. Selve Spørgmaalet hviler ikke paa nogen tryk Overbevisning om en grundlovsmæssig Nødvendighed, som det ogsaa efter Erfaringens Vidnesbyrd vilde være ubesindigt at bygge synderligt paa. Begge Ministerier har svaret ikke med samme Ord, men med samme Mening. De har begge fastholdt Provisoriet. Baron Reedtz-Thott har sagt, at han for sit Ministerium vilde give Afkald paa det, Hr. Hørring har sagt, at han Intet vilde forsværge. Dette kan føre til en forskellig Praksis for de to Ministerier, men Teorien er den samme, Teorien er i begge Tilfælde Provisoriets Forfatningsmæssighed. Det ene Ministerium vil ikke anvende det, det andet vil maaske nok, men de kan begge, det er en Villiessag, om de gør det, eller de lader være. Det vil sige, der er hverken for det første eller det andet grundlovsmæssige Ministerium nogen forfatningsmæssig Nødvendighed, der afskærer dem fra Provisoriet; om de svarer Ja eller Nej beror paa Politik og Hensigtsmæssighed, de kan svare, som det passer, baade det ene og det andet.

Dersom Grunde kunde overbevise, vilde de Spørgsmaal og Svar, der er udvekslede baade med det Reedtz-Thottske og det Hørringske Ministerium, være særdeles tvingende Grunde til at indse, at Provisoriet stadig er dansk Statsret og at det ikke ophører at være det, førend der kommer en Forfatning, der gør Ende paa det.

Naturligvis er der endnu en tredje Klasse Medborgere, som fejrer Grundlovsdagen uden nogen Trang til Forandring. Det er dem, for hvem Provisoriet ikke blot er Forfatningen, men ogsaa bør være det. For Højre er Dagen i Dag en virkelig Helligdag, den Sabbathsdag, paa hvilken Partiet sér tilbage paa sit Værk og hviler i Betragtningen af, hvor godt det er gjort.

Saa mærkværdig en Helligdag er Danmarks Riges Grundlovsdag blevet nu, da der ingen Grundlov er, at hele Nationen forretter sin politiske Andagt paa denne samme Dag, baade de, der omstyrkede Forfatningen, og de, der forsvarede den. Og saa forunderlig er den nationale Samfølelse paa Lovens og Rettens Omraade, at der egentlig ingen virkelig Modsætning er. Baade Forfatningens Tilhængere og Provisoriets Tilhængere er i deres Hovedstrøm enige om, at naar der ingen Forfatning er, saa kan det ogsaa være lige meget.

Afdøde Skolelærer Thomas Nielsen plejede at klage over Juristeriet i Danmark og over de retsvidenskabelige Teoriers syndige Anmasselse. Ingen Klage kan være mere over helt Skind. Det højt civiliserede danske Samfund er gennem alle Klasser, ikke mindst de dannede, saa bart for Retsfølelse, saa blottet for Retsbegreb og Retsrespekt, som kun et Samfund, der staar paa Barbariets Grænse. Uden det var det utænkeligt, hvad der er sket med Forfatningen i Danmark. Ikke at Forfatningen er sprængt og kuldkastet, det er sket andet Steds baade brutalere og med langt videregaaende Virkninger for den Del af Folket, der gjorde Modstand, men der er intet sket med den suveræne Foragt for, at der dog er Noget, der skal være Ret, som her. Man véd i et Retssamfund, at Ret fortrænges med Ret, gammel med ny, undertiden lovfæstet med magtskabt; men at det ogsaa kan gaa uden Ret, at det rene livsalige Vrøvl ogsaa er godt, det har man først opdaget og praktiseret i Danmark.

Hvad mere vi skal igennem, inden vi opdager, at dette er en Fejltagelse, gemmer Fremtiden i sit Skød, men at det nok bliver ganske rigelige Oplevelser, der skal til, faar man en Fornemmelse af paa en Grundlovsdag, hvor der ingen Grundlov

er, og hvor det virkelige Omkvæd er, at det forresten ikke er værd at tale om, fordi en forstandig Mand let kan indse, at det er en Forskel, som ikke har meget at betyde.

Kilde

Nielsen, Vilhelm, Edvard Brandes og Peter Nansen (1904): V. Hørup i skrift og tale. Udvalgte artikler og taler, Bind I-III. København: Gyldendal.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Grundlovstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/viggo-hoerups-grundlovstale-1897>